

175 tužbu vaši podle bohatství svého slavně v Kristu Ježíši. Bohu pak i otci našemu budiž sláva na věky věků. Amen.“ Amen. Amen.

1 *Mnoho jest povolanych...*: Hus si k svému proslovu vzal za téma poslední verš výňatku z evangelia Mat. 22,1-14, který se četl ten den, tj. 20. neděli po Trojici 20. října 1409 – 2 v *Eklesiastiku*: v starozákonní knize zvané též *Jesus Sirach* (v. zde s. 104) – 7 *ctihodný můj mistr*: neznámý mistr, asi senior profesorů, který uváděl Husa do úřadu po zahajovacím projevu odstupujícího rektora Zdeňka z Labouně – 13 *zvolen byv*: 17. října 1409 – 55 *Řehoř*: Řehoř Veliký, *Homiliae in evangelia* (Kázání na evangelia; PL 76, 1290) – 61 *Řehoř*: tamže, 1293 – 112: spr. Sir. 25, 6 – 119 *podle Filosofo*: podle Aristotela – 121 *Ambrož*: *De officiis ministrorum* (O povinnostech kleriků; PL 16, 121) – 123 *dáte*: Ambrož tamže – 148 *nařizeními*: tj. Dekretem kutnohorským, vydaným 18. ledna 1409

KÁZÁNÍ K VÝROČNÍMU DNI ÚMRTÍ KARLA IV.

Vítězství české strany na universitě zajištěné královým zásahem znamenalo porážku arcibiskupa, který vytýkal českým mistrům, a zejména Husovi, obhajobu Viklefa. Pro universitu, a zvláště pro Husa, nastávalo období těžkých bojů. Toto vědomí proniká i z kázání, jímž Hus ve výroční den úmrtí Karla IV. (29. listopadu 1409) nebo o nejbližší neděli (1. prosince) vzpomněl zakladatele university. Jeho řeč, bohatě protkaná citáty z bible, z církevních učitelů i z literatury antické, je nesena vlasteneckým patosem a statečným odhodláním. Vzpomíná-li Hus zemřelých slavných učitelů university, vyzývá tím současně k následování jich a k obhajobě jejich dědictví. Kázání bylo prosloveno latinsky.

„Potvrzujte srdci svých, neboť se přibližuje příští páně!“

Hle, ve smrti zřejmě se ukazuje, jak málo znamená moc tohoto světa a jaký je život náš: že je „pára, kteráž se na maličko ukáže“ (Jak. 4).
5 Vždyť „člověk narozený z ženy jest krátkého věku a plný lopotování. Jako květ vychází a podfat bývá, a utíká jako stín“ (Job 14).

Již za starodávna bývalo zvykem myslet na tyto věci. Vypravuje totiž Jan, patriarcha alexandrijský, že téhož dne, kdy byl císař korunován, brali umělci do rukou kousky různobarevných mramorů a přinášeli je korunovanému císaři s otázkou: „Z kterého mramoru poroučí Tvoje Veličenstvo,
10 aby mu byl udělán hrob?“ A slušelo se, aby si sám vybral, takže týž den, kdy mu byla vkládána na hlavu ozdoba královského vínku, byly činěny přípravy i k jeho poslednímu odpočinku. Proč se tedy, nejmilejší, v touze po povznesení zaměstnáváme neužitečnými pracemi? Proč nevzpomeneme na Vergilia, který prý složil před svou smrtí čtyři verše, v nichž vykládá,
15 jak se těžce napracoval, když skládal tři knihy: totiž knihu *Bukolik*, v níž podává umění péče pastýřské, knihu *Georgik*, v níž podává umění zemědělské, a knihu *Aeneidy*, v níž podává umění vojenské? Přece si však stěžuje, že si z celé této práce nic neodnesl do hrobu, protože si ani neodnesl

20 mléko od ovcí a koz, tak dobře krmených, ani osení z polí, tak dobře ob-
dělávaných, ani ukořistěnou zbroj z přemožených nepřátel. Proto řekl:

Pastýř, rolník i rytíř, já pásal jsem, zaséval, zdolal
kozy, role i vrahy, všechno to s vypětím sil.
Z pasených koz ni zasetých rolí ni z vítězných půtek
mléko přec, úrodu, zbroj nepřátel nevzal jsem v hrob.

25 O tom o všem mluvil Vergilius obrazně. Vždyť žádný člověk si ve
smrti nevezme s sebou z toho, co ho zaživa těšilo, ani mléko sladkosti,
ani ze svého bohatství úrodu osvěžení, ani ze svých důstojenství a vítězství
slávu jména. Proto praví Žalmista (Ž. 48): „Neboj se, když by někdo zbo-
hatl“ – totiž pokud jde o tělesné požitky – „a když by se rozmnožila sláva
30 domu jeho“ – to se vztahuje na časné bohatství – „poněvadž při smrti
nevezme s sebou všeho“ – to se vztahuje na bohatství. S důrazem pak řekl
Žalmista „všeho“, protože něco si z rozkoší, bohatství a poct přece s sebou
odnáší: z rozkoší si totiž člověk odnáší hořkost ve svědomí (Přísl. 5): „Po-
slední pak věci její hořké jsou jako pelyněk;“ z bohatství krajní lačnost
35 (Job 27): „Když bohatý zesne, nic si s sebou nevezme, otevře oči své, a nic
nenajde;“ z poct všeliké zhnusení (1 Mach. 2): „Sláva jeho jest lejno a červ
a zítra se nenalezne.“

Je to zřejmé na Alexandru Velikém, jehož kosti byly uloženy do zlaté
nádoby. Při jeho smrti se sešli, jak vypráví Petr Alfonsův, filosofové z roz-
ličných stran světa, aby každý z nich pronesl nějaký pozoruhodný výrok
nad jeho kostmi. Aby tedy ukázal, jak marné je milovat bohatství, pravil
jeden z nich: „Včera si tento člověk dělal poklad ze zlata, dnes si však zlato
udělalo poklad z něho.“ Jiný řekl: „Včera mu nepostačoval celý svět, dnes
je spokojen s pěti stopami hrobu.“ Aby pak ukázal, jak marné je milovat
45 pocty a světská důstojenství, řekl jiný: „Včera šli za ním všichni žijící,
dnes obráceně jde on za všemi umírajícími.“ Jiný pravil ve verších:

Kterak je prchavá sláva, jak zhola bez ceny jméno,
Veliký dosvědčí sám: jemuž svět dřív postačit nemoh,
stačí teď hlíny hrst, jež složena v kamenném hrobě,
50 skrovně stavěný dům, ježž pěti stopami změříš.
Jaké to vznešené tělo má úkrytem kousíček země!

Jiný pravil, chtěje ukázat, jak marná je světská moc: „Včera mohl
tento mnohé zbavit smrti pout, střele smrti sám dnes nemohl však unik-
nout.“ Jiný pravil: „Včera nesla země jeho tíži, dnes cítí její tíži on sám.“
55 Jiný řekl: „Včera měl mnoho přátel i nepřátel, dnes mu jsou všichni stejně
lhostejní.“ Jiný pravil: „Včera k němu vzhlížely všechny národy s bázní,

dnes pohlížejí naň všichni jako na něco všedního a odstrašujícího.“ Ba sám zesnulý Alexandr, kdyby byl mohl mluvit, byl by řekl:

Alexandr jsem já, jenž svět jsem si podrobil válkou,
60 a přece jméno moje zakrátko zahladí čas.
Všechny jsem ovládal mocí a celého světa byl pánem:
nyní nevládnou sebou, z říše mé pouhý je stín.
Vladařů trůny jsem srážel, teď ležím poražen Smrtí.
Všecko jsem ničival dříve, v prachu teď zničen jsem sám.
65 Všechno jsem zkoušel kdysi, teď mne zas zkoušejí červi:
červi mne hryzají nyní, červem jsem na světě byl!
Všechno jsem uchvátit hleděl, teď Smrt mne zchvátila sama:
ničím již nemohu vládnout: prach jsem a pouhý jen stín.
Kdysi mi nestačil svět, jejž na všech stranách jsem dobyl;
70 komu byl dříve svět malý, malá jej nádoba má.
V nebeskou dychtil jsem výši se vznésti na křídlech noha,
nyní však nebohý, běda, v podsvětných hlubinách dlím.
Na dně hlubinných moří mne těšila lastura lesklá:
ve strachu tísní mne nyní maličké nádoby chlad.
75 Proč jenom, smrtelný jsa, vždy toužíš výše a výše,
třebas získáváš mnoho, chceš přece hromadit víc?
Všecko je na světě marnost a pohynou života květy:
čím kdy vystoupíš výše, o to je hlubší tvůj pád.
Na tělo popatř, jemuž kdys všecko na světě přálo:
80 tomu teď v uzounké urně přisouzen vězeňský byt.
Proč jen příroda nutí, aby člověk vždy do výše stoupal,
když přece podstata jeho křehoučkou základnu má?
Ó, bys předvídat mohl, co závoj smrti nám skrývá:
z mnohého měl bys hrůzu, co se ti jistým teď zdá.
85 Velikým Alexandrem mne zvali a vladařem světa:
čím jsem ze všeho nyní, čtenáři, posud si sám!

Hle, nejmilejší, poučuje vás hlas Alexandrův, že život je krátký, moc bezvýznamná a svět marný. Vždyť řekl král David (Ž. 38): „Není než pouhá marnost každý člověk živý...“ A veliký král Kazatel, syn Davidův, začíná
90 i končí svou knihu slovy (Kaz. 1): „Marnost nad marnost a všecko je marnost.“

Co by však řekl přeslavný vládce, císař a český král Karel, jehož památku dnes slavíme, jenž býval záštita církve, správce míru, milovník duchovenstva, světlo knížat, živitel chudých, budovatel chrámů a zakladatel našeho životodárného vysokého učení? Zajisté, kdyby zesnulý ještě
95 mohl mluvit, řekl by: „Marnost nad marnost a všecko je marnost.“

Leč táží se, co by řekli naši mistři, profesori svaté teologie, kdyby zesnulé mohli hlasitě odpovědět? Co mistr Mikuláš Biceps, nejbystřejší dokazovatel? Co Vojtěch, nejprůzračnější řečník? Co Jenek, nejpohotovější matematik? Co Mikuláš z Rakovníka, nejvýznačnější básník? Co Mikuláš z Litomyšle, nejprozíravější rádce? Co Štěpán z Kolína, nejohnivější horlitel pro vlast? Co Jan Štěkna, kazatel znamenitý jako dunící polnice? Co Petr ze Stupna, přesladký hudebník a posléze zvláště horlivý kazatel? Co by odpověděli tito a co všichni ostatní, po jejichž náhrobcích šlapeme? Zajisté by řekli: „Marnost nad marnost a všecko je marnost. Nic neznamená hlubokost vědění, nikoho nespasí rod nebo krása, nikomu nepomůže hromada zlata, pominul hmotných věcí sled, tak jako na slunci roztaje led.“

Hle, nejmilejší, sám přeslavný vládce, jehož památku nyní slavíme v naději na jeho budoucí blaženost, jakož i oni svrchu jmenovaní naši mistři, nejmilejší v Kristu bratři, zapadli do hlubin rovu jako kameny. Kdo z nás ví, zdali je jim dáno odpočinutí podle ducha? Chceme-li toho dosáhnout, držme se účinně našeho tématu, v němž se nám praví: „Potvrzujte srdci svých, neboť se přibližuje příští páně.“ Hle, páni a bratři v Kristu nejmilejší, odvrhněme marnost světa a obraťme již zrak ke dni přísného soudu, neboť se přibližuje příští páně...

1 *Potvrzujte srdci...*: Jak. 5,8; Hus zvolil verš z úryvku z listu Jakubova (Jak. 5,7-10), který připadal na středu po první neděli adventní, tedy 4. prosince 1409 – 7 *Jan, patriarcha alexandrijský*: snad Jean de Carailac – 14 *Vergilia*: římský básník († 19 př. n. l.); uvedené vyprávění se čte ve vergiliovských životopisech – 39 *Petr Alfonsův*: Petrus Alphonsi († asi 1140), španělský církevní spisovatel; citována jeho sbírka exempel *Disciplina clericalis* (O kněžské kázni; PL 157, 705-706) – 47-86: verše citovány z Alexandreidy Gualthera de Castellione (kn. 10); tento epos byl česky zpracován na poč. 14. stol.; verše na ř. 59-86 přeložil si také Hus do češtiny a užil jich v svém Výkladu (srov. K. Novák, LF 16, 1889, 234) – 71 *noh*: bájeslovné obrovité zvíře, půl orel, půl lev – 98 *Mikuláš Biceps*: dominikán, scholastický filosof, autor zachovaného lat. výkladu na *Sentence Lombardovy* († 1389/90) – 99 *Vojtěch*: Vojtěch Raňků z Ježova (srov. zde na s. 72); *Jenek*: Jenek z Prahy, filosof, vykladač Aristotela (srov. náš Výbor I, s. 749) – 100 *Mikuláš z Rakovníka*: první český kazatel u sv. Víta († 1402); *Mikuláš z Litomyšle*: mistr od r. 1378, čelný funkcionář university, stoupenec reformního směru, podle domněnky Flajšhansovy autor českého veršovaného (nezachovaného) díla o prvních arcibiskupech pražských – 101 *Štěpán z Kolína*: Husův předchůdce jako kazatel v kapli Betlémské (srov. zde na s. 80) – 102 *Jan Štěkna*: cisterciák, předchůdce Štěpána z Kolína jako kazatele v kapli Betlémské, přešel později na universitu krakovskou a bojoval proti reformnímu hnutí; *Petr ze Stupna*: kazatel, autor výkladu na *Matoušovo evangelium* († 1407); o jeho hudebních dílech není nic známo

KVODLIBET

Léta 1410 až 1412 byla na universitě dusnem před bouří. Hus stál v čele pokrokové strany a po Dekretu kutnohorském v čele celé university, ale jeho postavení bylo vratké, protože bylo vázáno na přízeň královu. Bylo potřeba ne-